

Uniwersytet Warszawski
Wydział Pedagogiczny

Podyplomowe Studium Polityki
i Zarządzania Oświatą

Ireneusz Stawiński
Nr albumu: 4814

Temat:

Proces Usamodzielnienia Wychowanek
Zakładu Poprawczego w Warszawie – Falenicy.

Praca pod kierownictwem
dr Barbary Galas

Warszawa 2005

Spis treści:

WSTĘP:	3
1 CELE I ZAŁOŻENIA PEDAGOGIKI RESOCJALIZACYJNEJ	5
1.1 DEFINICJE I PRZYCZYNY NIEDOSTOSOWANIA SPOŁECZNEGO	8
1.2 UNORMOWANIA PRAWNE DOYYCZĄCE POSTĘPOWANIA W SPRAWACH NIELETNICH.....	11
2 ETAPY ODDZIAŁYWAŃ RESOCJALIZACYJNYCH	12
2.1 ADAPTACJA.....	12
2.2 WŁAŚCIWE ODDZIAŁYWANIA RESOCJALIZACYJNE.....	14
2.3 PROCES USAMODZIELNIENIA	15
3 UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE PROCESU USAMODZIELNIENIA.....	16
3.1 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA POLITYKI SPOŁECZNEJ Z DN. 23 GRUDNIA 2004r. W SPRAWIE UDZIELANIA POMOCY NA USAMODZIELNIENIE, KONTYNUOWANIE NAUKI ORAZ ZAGOSPODAROWANIE.....	16
3.2 INSTYTUCJE WSPOMAGAJĄCE PROCES USAMODZIELNIENIA	19
4 AUTORSKI PROGRAM „USAMODZIELNIENIE” REALIZOWANY W ZAKŁADZIE POPRAWCZYM W WARSZAWIE- FALENICY	22
4.1 CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU.....	24
4.2 REALIZACJA PROGRAMU	25
4.3 SKUTECZNOŚĆ REALIZOWANEGO PROGRAMU	29
PODSUMOWANIE:	33
BIBLIOGRAFIA:	35

WSTĘP:

Usamodzielnienie wychowanków jest istotnym elementem zamykającym proces wychowawczy lub resocjalizacyjny. Zabranie młodym ludziom szansy na samodzielne funkcjonowanie w społeczności lub utrudnienie startu w dorosłość może zniweczyć wiele lat pracy pedagogicznej.

Każde działanie, które podejmujemy my dorośli w stosunku do dzieci, podopiecznych czy wychowanków, powinno być przemyślane, rozsądne i zaplanowane. Powierzając nam zadanie kształtowania ludzkich charakterów, obarczono nas wielką odpowiedzialnością za efekty naszej pracy, której etapem końcowym będzie jednostka ludzka ukształtowana według i zgodnie z naszymi działaniami.

Należy pamiętać, że we wszystkich wymiarach naszej pracy, nie zależnie od czasu i miejsca, samymi sobą i wyznawanym przez nas systemem wartości, określamy i decydujemy o normach społecznych, wzorcach moralno-etycznych, postawach i zachowaniach powszechnie uważanych za właściwe. Właśnie te, wyznawane przez nas wartości przekazujemy naszym podopiecznym w procesie wychowania w znacznej mierze popierając je *Teorią Wychowania*, stymulując prawidłowy rozwój dzieci i młodzieży na każdym etapie wychowania.

Niezależnie od rodzaju placówki, preferowanych oddziaływań wychowawczych i ich form, my nauczyciele i wychowawcy zobligowani jesteśmy do wykonywania swoich obowiązków, a może „pasji” z jak największym zaangażowaniem i świadomością powagi zadań, które nam powierzono.

Aby jednak nasza praca przyniosła wymierne korzyści naszym podopiecznym, a nam zadowolenie i satysfakcję, nie możemy zapomnieć o najmniejszych szczegółach, musimy zadbać aby zakres naszych oddziaływań był pełny i kompletny, uwzględniający wszystkie aspekty wychowania.

Taki właśnie cel, przyświecał nam tworząc i wdrażając program „*Usamodzielnienie*” w Zakładzie Poprawczym dla dziewcząt w Warszawie-Falenicy.

Uwzględniając specyficzny charakter naszych oddziaływań zmierzający poprzez proces resocjalizacji do zmiany, utrwalonych już negatywnych wzorców

zachowań, skupiliśmy się na najważniejszym z zadań - pełnej socjalizacji podopiecznych w środowisku otwartym.

1 CELE I ZAŁOŻENIA PEDAGOGIKI RESOCJALIZACYJNEJ

Pedagogika resocjalizacyjna jest działem pedagogiki specjalnej, zajmującym się teorią i praktyką wychowania jednostek społecznie niedostosowanych¹. Aby przybliżyć przedmiot „pedagogika resocjalizacyjna”, należy zdefiniować, co to jest wychowanie, socjalizacja, resocjalizacja lub wychowanie resocjalizujące. Przez wychowanie będziemy rozumieć proces celowego i świadomego kształtowania ludzkich zachowań, postaw, ról społecznych czy osobowości (lub jej ważnych cech), zgodnie z wcześniej założonym ideałem pedagogicznym, czyli wzorcem, modelem człowieka, którego chcemy ukształtować w toku wychowania. Przez socjalizację rozumie się natomiast całokształt wpływów wywieranych na jednostkę przez środowisko społeczno-kulturowe, w którym ona żyje i rozwija się jakby niezależnie od wysiłków i starań wychowawców i nauczycieli. Proces socjalizacji jest na ogół spontaniczny i mało kontrolowany, tzn. nie jest sterowany intencjonalnie przez odrębną kategorię osób zwanych wychowawcami czy nauczycielami.

W wyniku wychowania kształtuje się osobowość człowieka wychowanego zgodnie z określonym, wyraźnie wyartykułowanym wzorcem, natomiast końcowy produkt socjalizacji nie musi odpowiadać jakimś z góry określonym ideałom czy standardom. Celem socjalizacji jest na ogół poprawne przystosowanie jednostki do adekwatnego funkcjonowania w rolach przypisanych jej przez system społeczny. Gdy cele wychowania znacznie wykraczają poza ten rodzaj wymagań, oznacza to, że celem wychowania bywa znacznie szerszy i jednocześnie ściślej określony krąg modyfikacji, obejmujący nie tylko poprawne funkcjonowanie w rolach społecznych, ale także ukształtowanie odpowiednich postaw wobec innych ludzi, norm, wartości i standardów aksjologicznych, a także, uznanych za pożądane, cech osobowościowych osób wychowywanych, tzn. takich sposobów myślenia, odczuwania i działania, które w świetle ideałów pedagogicznych są uznawane za wartościowe i przez to pożądane jako cele działalności pedagogicznej.

¹ Cz. Czapów, S. Jedlewski: Pedagogika resocjalizacyjna, 1971,

Natomiast pedagogika resocjalizacyjna jest dyscypliną teoretyczną i praktyczną zajmującą się wychowaniem osób z zaburzeniami w procesie socjalizacji, tj. tą kategorią osób, która z rozmaitych powodów wykazuje objawy nieprzystosowania i wykolejenia społecznego, przestępczości. A więc interesuje się osobami, wobec których zarówno proces socjalizacji, jak i wychowania nie powiódł się, dlatego jednostka nieprzystosowana społecznie bywa postrzegana jako odchylająca się od normy, a jej odchylenia są niekorzystne dla niej samej lub dla społeczeństwa (grupy społecznej, w której się socjalizuje itp.). Jednym słowem — jednostka wadliwie zsocjalizowana lub wychowana przejawia wiele zachowań uznawanych za niewłaściwe, niepożądane lub wręcz szkodliwe w sensie społecznym lub indywidualnym, np. bywa nadmiernie agresywna, przejawia skłonności samobójcze, do izolowania się, uzależnień.

Zespół zabiegów pedagogicznych o charakterze resocjalizacyjnym ma na celu doprowadzenie do stanu poprawnego przystosowania społecznego jednostki, a następnie — ukształtowania takich cech jej zachowania i osobowości, które będą jej gwarantować optymalne uspołecznienie i twórcze funkcjonowanie w społeczeństwie, którego normy i wartości będzie respektować ze względu na — zaistniały w toku oddziaływania resocjalizującego — proces internalizacji wartości i norm prowadzący do przyswojenia ideałów i wzorców zbliżonych do ideału czy tzw. normy w sensie psychologiczno-społecznym. Zakłada się, jak widać, że społeczeństwo jest nośnikiem wartości, stanowiących kryteria prawidłowego lub wadliwego przystosowania i złego lub dobrego wychowania².

Dlaczego określiliśmy pedagogikę resocjalizacyjną jako dyscyplinę zarazem i teoretyczną, i praktyczną? Określamy ją jako dyscyplinę, teoretyczną dlatego, iż w procesie historycznego rozwoju wypracowała równoległe do rozmaitych metod wychowania dzieci i młodzieży w różnorodnych typach społeczeństw i w różnych okresach historycznych - pewien zespół twierdzeń teoretycznych, a więc — zależności o stosunkowo wysokim szczeblu ogólności, zwanych ogólną teorią wychowania.

² L. Pytka: Pedagogika resocjalizacyjna, 2001r.

Ambicją pedagogiki resocjalizacyjnej jest, zatem nie tylko opis i wyjaśnienie określonych procesów zachodzących między wychowywanym i wychowującym w procesie wychowania, ale przede wszystkim modyfikacja tych parametrów osobowościowych czy tych zachowań, które są określane jako niekorzystne, szkodliwe, wadliwe, patologiczne czy zgubne dla jednostki lub społeczeństwa. Jej praktycznym celem jest dokonywanie zmian, czyli modyfikacji rzeczywistości wychowawczej dzięki znajomości twierdzeń o charakterze opisowo - wyjaśniającym, które czerpie z teorii wychowania. W dużym uproszczeniu można powiedzieć, iż istotą pedagogiki resocjalizacyjnej jako dyscypliny praktycznej jest niwelowanie niedostosowania społecznego jednostek poprzez formułowanie zaleceń, czyli opracowywanie, uzasadnianie i wdrażanie projektów określonych zmian w procesie kształtowania człowieka i jego środowiska wychowawczego.

1.1 DEFINICJE I PRZYCZYNY NIEDOSTOSOWANIA SPOŁECZNEGO

Przyczyny niedostosowania społecznego są różne i złożone, a w zależności od etiologii różne są także objawy, postawy, formy zachowania się i motywacje postępowania niezgodnego z zasadami współżycia społecznego. Jest to zasadniczy powód niejednorodnych kryteriów określających społeczne niedostosowanie i w związku z tym także niejednoznacznej terminologii. Również w naszym kraju (w literaturze i mowie potocznej) używane są w odniesieniu do niedostosowania społecznego - różne określenia wymienne, np. nieprzystosowanie społeczne, demoralizacja, wykolejenie, zaburzenia w zachowaniu, moralne zaniedbanie, moralne upośledzenie, trudności wychowawcze.

Termin „niedostosowanie społeczne”, wprowadziła do literatury pedagogicznej w Polsce w 1959 roku Maria Grzegorzewska. Określenie to brzmi: „MŁODZIEŻ NIEDOSTOSOWANA” – to zespół wszystkich nieletnich wymagających specjalnych metod wychowawczych, metodyczno-psychologicznych i medycznych; tych wszystkich, wobec których z jednej strony pracodawca i urzędy publiczne muszą zastosować metody specjalne, z drugiej zaś strony wychowawcy muszą się uciekać do sposobów specjalnych; tych wszystkich, dla których trzeba czegoś innego niż dla zespołu innych. Bardzo istotną cechą dodatniego tego określenia jest położenie nacisku na zobowiązanie społeczeństwa wobec dziecka niedostosowanego społecznie, a nie na mankamenty tegoż dziecka.

Inną definicję pojęcia podaje Lipkowski,³ według którego „NIEDOSTOSOWANIE SPOŁECZNE – to zaburzenie charakterologiczne o niejednorodnych objawach, spowodowane niekorzystnymi zewnętrznymi lub wewnętrznymi warunkami rozwoju, a wyrażające się wzmożonymi i długotrwałymi trudnościami w dostosowaniu się do normalnych warunków społecznych i w realizacji zadań życiowych danej jednostki.

³ O. Lipkowski: Pedagogika Specjalna, Zarys. PIPS 1981

Według Czapówa i Jedlewskiego⁴ pojęcie NIEDOSTOSOWANIA SPOŁECZNEGO przybiera formę wielopoziomowej konstrukcji teoretycznej, która obejmuje:

- a. Manifestacje, polegające na czynnościach sprzecznych z normami strzegącymi interesów społeczeństwa oraz tych systemów społecznych i instytucji, które warunkują istnienie kultury.
- b. Stany osobowości, stanowiące podłoże zaburzeń w zachowaniu zgodnym z tymi normami (stany osobowości, które stanowią źródło przejawów wykolejenia)
- c. Przyczyny tych zaburzeń (przyczyny wytworzenia się wymienionych stanów osobowości oraz przejawów wykolejenia).

Odmienne podejście do istoty problemu niedostosowania społecznego prezentuje S. Górski⁵, który osobami NIEDOSTOSOWANYMI SPOŁECZNIE nazywa te jednostki, które:

- a. Nie są zdolne (nie mogą) do pełnienia ról społecznych zgodnie z oczekiwaniami wskutek niedostatków dyspozycji wykonawczych (instrumentalnych) takich, jak np. procesy orientacyjne (głusi, niewidomi), procesy intelektualne (upośledzeni umysłowo), procesy werbalno-motoryczne (przewlekłe choroby);
- b. Nie są skłonne (nie chcą) do pełnienia ról społecznych wskutek negatywnego ustosunkowania się wobec różnych oczekiwań społecznych.

Oczywiście możliwy jest też przypadek, że jednostka jednocześnie nie jest zdolna i nie jest skłonna do pełnienia ról zgodnie z oczekiwaniami społecznymi. W przypadku braku skłonności do przestrzegania społecznych norm i

⁴ Cz. Czapów, S. Jedlewski: Pedagogika resocjalizacyjna, 1971.

⁵ S. Górski: Metodyka Resocjalizacji, 1985.

respektowania wartości społecznych mamy do czynienia z WYKOLEJENIEM SPOŁECZNYM. Nie każde jednak zachowanie niezgodne z rolą społeczną jest przejawem wykolejenia. Aby można było je sklasyfikować, musi ono:

- stanowić reakcję jednostki na społeczne oczekiwania (obowiązujące normy)
- odznaczać się antagonizmem destruktywnym wobec ogólnie uznanych norm i wartości.

Antagonizm destruktywny to przeciwstawienie się wszelkim normom społecznym, niezależnie od ich treści i charakteru. Stanowi ono cechę wykolejenia społecznego i jako taki podlega restrykcjom ze strony społeczeństwa. Formy oddziaływań na jednostkę zdemoralizowaną mogą być różne, od pełnej izolacji społecznej, do środków prawnych wygenerowanych w danym społeczeństwie.

1.2 UNORMOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA W SPRAWACH NIELETNICH

W dążeniu do przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich i stwarzania warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź z zasadami współżycia społecznego, oraz w dążeniu do umacniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa, Państwo tworzy uwarunkowania prawne, regulujące i określające tryb postępowania w sprawach nieletnich.

Wykładnią postępowania w sprawach nieletnich jest Ustawa z 28 października 1982r⁶.

Poszczególne artykuły tej ustawy, określane są odrębnymi przepisami regulującymi szczegółowe sposoby postępowania, wchodzące w zakres i kompetencje właściwych ministerstw.

I tak art. 5 Ustawy, który brzmi: *„Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze oraz środek poprawczy w postaci umieszczenia w Zakładzie Poprawczym (...)*, szczegółowo reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości⁷ w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

⁶ Ustawa o postępowaniu w sprawie nieletnich z dnia 28 października 1982r. (DZ. U. Z dnia 12 listopada 1982 r.)

⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (DZ. U. Nr. 124, poz. 1359)

2 ETAPY ODDZIAŁYWAŃ RESOCJALIZACYJNYCH

Zdarza się i to dość często, że stopień demoralizacji jednostki niedostosowanej społecznie jest bardzo głęboki, a zaburzenia charakterologiczne znaczne i rozległe. W takiej sytuacji proces resocjalizacji z konieczności musi być m. in. działaniem dobrze zaplanowanym, długofalowym realizowanym w określonych z góry etapach, które nie następują zawsze po sobie w określonych odstępach czasu, ale często występują równolegle.

2.1 ADAPTACJA

Etap pierwszych kontaktów z wychowawcą i grupą czyli tworzenia warunków do kształtowania pozytywnych interakcji - polegająca na pierwszych kontaktach wychowawcy z grupą niedostosowanych społecznie jednostek. Wychowawca poznaje wychowanków, zapoznaje się z ich aktami i opiniami ośrodków kierowania oraz diagnostyczno-selekcyjnych, ocenami pedagogicznymi, psychologicznymi oraz psychiatrycznymi. Nowi pensjonariusze często są w warunkach izolacji zagubieni, pozbawieni szacunku dla innych, niejednokrotnie z poczuciem krzywdy oraz wrogo nastawieni do wszystkich i wszystkiego, potrzebujący pomocy. W zaistniałej sytuacji jednostka często szuka pomocy oraz oparcia w innych. Ważnym jest, aby wychowawca ze swoimi działaniami wyszedł pierwszy naprzeciw nowoprzyjętemu do placówki resocjalizacyjnej wychowankowi, aby ta funkcja nie została przejęta przez niejednokrotnie jeszcze bardziej zdemoralizowane jednostki. Nawiązanie kontaktu z kolegami jest o wiele prostsze niż z wychowawcą, który jest postrzegany przez wychowanka, jako osoba wywodząca się ze środowiska z którym pozostaje w konflikcie. Nieletni w tym okresie często przejawia lekceważący stosunek do osób, niedbałość w zachowaniu, ironię, arogancję i brak szacunku dla innych. W ten sposób najczęściej usiłuje ukryć lęk przed nową sytuacją, nieufność i niepewność. Trzeba przyznać, że w tej fazie sprawą

bezwzględnie konieczną, a zarazem dość trudną, jest doprowadzenie do sytuacji, w której jednostka resocjalizowana będzie przejawiała gotowość do nawiązania kontaktu z osobą wychowującą. Należy więc ją otoczyć szczególną życzliwością i troskliwością. Na tego typu zachowanie wychowawcy, wychowanek reaguje z reguły żywo i z zadowoleniem. Nieletni często wywodzą się ze środowiska patologicznego, pozbawionego uczuciowości wyższej, miłości i ciepła rodzinnego. Życzliwość i troska ze strony wychowawcy odbierana jest na ogół pozytywnie i ułatwia osiągnięcie właściwych interakcji. W tej fazie możliwości resocjalizowanego wychowanka w zakresie dostosowania się do obowiązujących norm są bardzo ograniczone. Zazwyczaj aktywność jednostki niedostosowanej społecznie dość często potęguje trudności wychowawcze, ale trzeba pamiętać, że bodźcem do pokonywania trudności jest bardziej aprobata i uznanie aniżeli kara, która już na samym początku procesu wychowawczego może być czynnikiem zniechęcającym⁸.

Etap przystosowania i akceptacji⁹. Duże znaczenie w tym okresie ma autorytet grupy, wychowanek podporządkowuje się, bo tak życzy sobie wychowawca, bo tak robi większość. Poznaje regulamin placówki i uczy się jak go przestrzegać. Zaczyna naśladować zachowania nowego otoczenia. Faza ta dla kształtowania postaw dziecka jest szczególnie ważna, albowiem w sposób podświadomy następuje zmiana postawy negatywnej na postawę tolerującą, a następnie akceptującą obowiązujące normy współżycia społecznego. Wychowawca nie może stawiać przed wychowankiem zadań ponad miarę, zadań niemożliwych do zrealizowania. Jest to bardzo ważne, ponieważ każde zadanie przerastające możliwości jednostki jest katalizatorem zniechęcenia i frustracji. Inaczej - wymagamy od wychowanka tyle, na ile jego stać. Trzeba też pamiętać, że w tej fazie jednostka resocjalizowana najczęściej wzoruje się na postępowaniu swoich kolegów z placówki oraz podpatruje zachowania i bierze przykład z wychowawcy.

⁸O.Lipkowski : Resocjalizacja. Warszawa 1980, WSiP, s.262 2.

⁹ O.Lipkowski " Wychowanie dzieci społecznie niedostosowanych",PZWS, W-wa, 1966 3

2.2 WŁAŚCIWE ODDZIAŁYWANIA RESOCJALIZACYJNE

Korektura sfery pojęciowej oraz kształtowania wzorców moralnych polega na aktywnym udziale w przemianie osobowości jednostki, najczęściej wyposażonej w zbiór pojęć i wzorców moralnych mało pożądanym na akceptowane społecznie. Warunki do oceny swojego postępowania ma jednostka dopiero wówczas, kiedy wie co jest złe a co dobre, co jest dozwolone a co nie i dlaczego. Tylko wtedy wychowanek może trafnie ocenić swoje postępowanie, a możliwość samooceny ma niewątpliwie duży wpływ na poprawę zachowania. W trakcie korekty pojęć i wzorców moralnych należy wzmacniać przemiany pozytywne, wykazywać dobre rezultaty i osiągnięcia, wzmacniać osłabioną wiarę we własne siły oraz gotowość do współdziałania w procesie resocjalizacyjnym. W maksymalny sposób trzeba wykorzystywać uzdolnienia, zainteresowania oraz zamiłowania. Nieletni bardzo mocno ulega wpływom całej grupy wychowawczej, dlatego też należy zadbać o to, aby w tej społeczności przeważały procesy pozytywne we wszystkich sferach jej istnienia. Bez tej dbałości najczęściej dochodzi do tworzenia się struktur nieformalnych - drugiego życia, które to struktury "przejmują pałeczkę" w kształtowaniu sfery pojęciowej wychowanka i to najczęściej w sposób niepożądany z wychowawczego punktu widzenia.

Etap gotowości do realizacji przyjętych poglądów moralnych i społecznych. Utrwalanie skorygowanej sfery pojęciowej i wzorów moralnych, polega na "praktycznym wykorzystywaniu" ukształtowanych wcześniej pojęć moralnych. Wychowawca powinien stworzyć wychowankom odpowiednie warunki do pozytywnego działania. Mogą to być sekcje i koła zainteresowań, umożliwienie działalności w formach samorządowych oraz tworzenie sytuacji umożliwiających sprawdzanie się w warunkach zbliżonych do tych panujących na wolności. Ponadto wychowanka trzeba wyposażyć w umiejętność myślenia perspektywicznego.

2.3 PROCES USAMODZIELNIENIA

Podopieczny powinien opuszczać placówkę w przeświadczeniu, że da sobie radę na wolności, jednocześnie przestrzegając prawa i norm moralnych pożądaných społecznie. Największym problemem resocjalizacyjnym jest fakt, że wychowanek najczęściej trafia do swojego środowiska, niejednokrotnie patologicznego i wszystkie wysiłki pedagogiczne wcześniej czy później są niweczone, a sam staje się po kolejnym konflikcie z prawem recydywistą. Sytuacje takie niestety nie należą do rzadkości. Jest to poważny problem społeczny, który wymaga rozwiązań systemowych, ponieważ sama kuratela sądowa oraz inne zazwyczaj skromne działania profilaktyczne okazują się bardzo często niewystarczające.

Dodatkowym problemem, który pojawił się w ostatnich latach, jest rosnące bezrobocie. Podopieczny opuszczający placówkę, w najlepszym wypadku może mieć wykształcenie zawodowe, zdobyte w ramach programu nauczania realizowanego w Zakładzie Poprawczym. W dobie rosnącej konkurencji na rynku pracy, nabyte w placówce umiejętności mogą okazać się niewystarczające w znalezieniu zatrudnienia. Brak pracy a co za tym idzie brak życiowych perspektyw, są wystarczającym determinantem do późniejszych patologicznych zachowań. Dlatego, rozwiązania systemowe powinny zmierzać do, umożliwienia podopiecznemu zdobycia praktycznych umiejętności, jeszcze w ramach placówki, poprzez szkolenia i kursy.

W związku z tym, nie mogąc wpłynąć na rozwiązania systemowe, stworzyliśmy program „Usamodzielnienie”, którego podstawowym zadaniem jest nauczenie podopiecznych funkcji samoobsługowych, jednak w dalszej perspektywie mieliśmy na uwadze lepsze przygotowanie wychowanek do funkcjonowania w środowisku otwartym. W związku z powyższym z Etapów Resocjalizacji wg O. Lipkowskiego¹⁰, wygenerowaliśmy Usamodzielnienie jako końcowy, zamykający oddziaływania wychowawcze etap, przypisując mu szczególne znaczenie w całym procesie resocjalizacji.

¹⁰ O. Lipkowski " Dziecko społecznie niedostosowane i jego resocjalizacja." ,PZWS, W-wa, 1971 strona główna *

3 UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE PROCESU USAMODZIELNIENIA

Usamodzielnienie jest procesem wprowadzającym wychowanka do podjęcia samodzielnego życia. W zależności od indywidualnej sytuacji życiowej proces ten może trwać do kilku lat. Proces usamodzielnienia obejmuje osoby, które osiągnęły pełnoletność w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo wychowawczej, specjalnym ośrodku szkolno- wychowawczym, zakładzie poprawczym(...). Osoby te zostają objęte pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem

3.1 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA POLITYKI SPOŁECZNEJ Z DN. 23 GRUDNIA 2004r. W SPRAWIE UDZIELANIA POMOCY NA USAMODZIELNIENIE, KONTYNUOWANIE NAUKI ORAZ ZAGOSPODAROWANIE.¹¹

Rozporządzenie określa:

- I. warunki i tryb przyznawania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, wysokość tej pomocy oraz wartość i składniki pomocy na zagospodarowanie;
- II. sposób przygotowania i realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia oraz zadania opiekuna usamodzielnienia;
- III. tryb zawieszania pomocy na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki.

Pełnoletni wychowanek rodziny zastępczej lub placówki opiekuńczej sam decyduje czy opuszcza rodzinę zastępczą lub placówkę, czy też nadal w niej pozostaje. Wychowankowie Zakładów Poprawczych mogą liczyć na pełen pakiet pomocy finansowej dopiero w chwili uzyskania warunkowego zwolnienia

¹¹ Rozporządzenie Ministra polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004r w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2005r. Nr 6, poz. 45)

z placówki prawomocnym postanowieniem właściwego Sądu Rodzinnego. Zgodnie z przepisami, wychowanek zwolniony z placówki może liczyć na następujące formy pomocy:

- Jeśli opuszcza placówkę i uczy się to otrzymuje pomoc pieniężną z tytułu kontynuowania nauki lub usamodzielnienia.

Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki w wysokości 30% podstawy miesięcznie przysługuje osobie usamodzielnianej kontynuującej naukę w gimnazjum, szkole ponadpodstawowej, szkole ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej.

Pomoc przyznaje się na czas nauki, do czasu jej ukończenia, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 25 lat.

Pomoc pieniężna na usamodzielnienie i pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przysługuje osobie, która przebywała w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej, domu pomocy społecznej, schronisku dla nieletnich, zakładzie poprawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym albo młodzieżowym ośrodku wychowawczym, co najmniej rok.

Istotną zmianą wprowadzoną przez nową ustawę o pomocy społecznej jest wypłacanie jednorazowej pomocy pieniężnej na usamodzielnienie osobom kontynuującym naukę dopiero po ukończeniu przez nich nauki. Osoba usamodzielniona, gdy ukończy naukę (nie dłużej niż do 25 roku życia) otrzymuje jednorazową pomoc pieniężną na usamodzielnienie np. na remont mieszkania, zakup podstawowego sprzętu domowego, mebli, niezbędnych rzeczy osobistych.

Wysokość pomocy pieniężnej na usamodzielnienie dla osoby usamodzielnianej z rodziny zastępczej lub opuszczającej młodzieżowy ośrodek wychowawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, zakład poprawczy ustala się w kwocie odpowiadającej:

- a) 300% podstawy- w przypadku, gdy osoba usamodzielniana przebywała w rodzinie zastępczej przez okres powyżej 3 lat,
- b) 200% podstawy- w przypadku, gdy osoba usamodzielniana przebywała w rodzinie zastępczej przez okres od 2 do 3 lat,

- c) 100% podstawy- w przypadku, gdy osoba usamodzielniana przebywała w rodzinie zastępczej przez okres od 1 do 2 lat.

Podstawą ustalenia wysokości pomocy pieniężnej jest kwota 1.621 zł.

W skład pomocy na zagospodarowanie mogą wchodzić: materiały niezbędne do przeprowadzenia remontu i wyposażenia mieszkania, niezbędne urządzenia domowe, pomoce naukowe, sprzęt rehabilitacyjny, sprzęt, który może służyć do podjęcia zatrudnienia.

Warunkiem przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki jest:

- wskazanie przez osobę usamodzielnianą, co najmniej na 2 miesiące przed osiągnięciem przez nią pełnoletności danych osobowych osoby, która podejmie się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia, oraz przedstawienie pisemnej zgody tej osoby
- złożenie indywidualnego programu usamodzielnienia
- złożenie wniosku o przyznanie pomocy

Przyznanie pomocy następuje w oparciu o program, uwzględniający sytuację życiową i socjalno- bytową wychowanka. Osoba usamodzielniana opracowuje indywidualny program usamodzielnienia wspólnie z opiekunem usamodzielnienia. W programie zawarte są informacje dotyczące drogi życiowej, aktualnej sytuacji podopiecznego i jego planów na przyszłość jak również zobowiązanie do realizacji postanowień tego programu.

Do zadań opiekuna usamodzielnienia należy:

- zaznajomienie się z dokumentacją i drogą życiową osoby usamodzielnionej
- opracowanie wspólnie z osobą usamodzielnianą indywidualnego programu usamodzielnienia

- ocena realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia oraz jego modyfikowanie
- współpraca z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze środowiskiem lokalnym, zwłaszcza ze szkołą oraz gminą
- opiniowanie wniosku o pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki.

Pełnoletni wychowanek może ponadto liczyć na pomoc pracowników socjalnych PCPR-u¹² w rozwiązywaniu trudnych problemów życiowych, wspieraniu w kontaktach z rodziną i środowiskiem oraz pomocy w uzyskaniu wszelkiej informacji.

3.2 INSTYTUCJE WSPOMAGAJĄCE PROCES USAMODZIELNIENIA

POWIATOWE CENTRA POMOCY RODZINIE

Na skutek reformy administracyjnej kraju powołano do życia Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR) lub Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie, które są zobowiązane (m.in.) do udzielania pomocy w integracji ze środowiskiem osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze, resocjalizacyjne, zakłady dla nieletnich i rodziny zastępcze. Te same ośrodki pomocy muszą zapewnić pomoc pieniężną i rzeczową usamodzielnianym wychowankom oraz pokryć wydatki związane z kontynuowaniem przez nich nauki.

Do działań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie na rzecz osób usamodzielnianych, w świetle w/w przepisów, należy:

- Zabezpieczenie środków finansowych na usamodzielnienie
- Wskazanie pracownika socjalnego do utrzymywania stałego kontaktu z placówką
- Wyznaczenie opiekuna usamodzielnienia.

¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr64, poz. 596 ze zm.)

- Opracowanie i realizacja planu usamodzielnienia z określeniem form przysługującej pomocy finansowej, rzeczowej i mieszkaniowej, określeniem harmonogramu i terminów realizacji. (Plan ten powinien powstawać w ścisłej współpracy z wychowawcą odpowiedzialnym za wychowanka i z aktywnym udziałem wychowanka – przy braku współpracy ze strony wychowanka powinien być on informowany o podejmowanych działaniach w sposób udokumentowany.),
- Wsparcie i pomoc następcza dla usamodzielnionego wychowanka, z określeniem osoby za to odpowiedzialnej.

SĄDY RODZINNE POPRZEZ SPRAWOWANIE OPIEKI KURATORSKIEJ

Zgodnie z ustawą o kuratorach sądowych¹³, kuratorzy realizują określone przez zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu. W myśl § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych, kurator rodzinny (bo o takiego w tym przypadku chodzi), któremu powierzono sprawowanie nadzoru:

- a) zaznajamia się z aktami sprawy i innymi niezbędnymi źródłami informacji o podopiecznym, a w szczególności z przebiegiem dotychczasowych nadzorów;
- b) planuje wobec podopiecznego oddziaływanie profilaktyczno-resocjalizacyjne
- c) udziela podopiecznemu pomocy w organizowaniu nauki, pracy i czasu wolnego oraz w rozwiązywaniu trudności życiowych
- d) współdziała z organizacjami, instytucjami, stowarzyszeniami i innymi podmiotami, których celem działania jest pomoc podopiecznym.

¹³ DZ.U. z 2001r. Nr. 98, poz.1071 z późn. zm

Właśnie Kurator sądowy, ze względu na zakres swoich obowiązków powinien czuwać nad procesem usamodzielniania podopiecznego opuszczającego Zakład Poprawczy. Wprawdzie nie jest to jego ustawowo wpisane zadanie, które w całości przypisane jest pracownikowi socjalnemu, nie mniej jednak, to właśnie kurator powinien w środowisku otwartym być kontynuatorem procesu resocjalizacji odbywającego się w warunkach placówki zamkniętej. Powinien czuwać i tak kierować poczynaniami podopiecznego, aby proces readaptacji w środowisku otwartym przebiegał prawidłowo.

Macierzysta Placówka Wychowawcza / Zakład Poprawczy/

Każda placówka, jeżeli chodzi o usamodzielnienie wychowanka po jej opuszczeniu, ma za zadanie kontrolowanie podopiecznego do momentu uzyskania przez niego warunkowego zwolnienia z Zakładu. Kontrola ta przyjmuje najróżniejsze formy, od rozmów telefonicznych do wizyt u wychowanka w miejscu zamieszkania. Z ramienia placówki zajmuje się tym wychowawca-patron. Istotne znaczenie ma tu nie sam fakt kontroli w dosłownym tego słowa znaczeniu ale udzielanie wsparcia osobie opuszczającej Zakład.

4 AUTORSKI PROGRAM „USAMODZIELNIENIE” REALIZOWANY W ZAKŁADZIE POPRAWCZYM W WARSZAWIE- FALENICY

Dotyczy pracy w internatowej grupie wychowawczej.

Postępujący rozwój cywilizacyjny i idące za tym przemiany, we wszystkich sferach życia społecznego, gospodarczego i kulturowego, wymuszają również potrzebę zmian w dotychczasowym modelu pracy z podopiecznymi w placówkach o charakterze opiekuńczo-resocjalizacyjnym.

Zinstytucjonalizowany system pracy wychowawczej, opierający się w głównej mierze na oddziaływaniach mających na celu resocjalizację i readaptację społeczną podopiecznego, nie uwzględnia jednak ewaluacji wartości społecznych i zachodzących zmian w sferze gospodarczej kraju. Praca z młodzieżą niedostosowaną społecznie, według dotychczasowych zasad opartych na pełnej izolacji podopiecznych od społeczeństwa, a co za tym idzie izolacji od przemian społecznych, sprzyja kształtowaniu postawy konsumpcyjnej i prowadzi do upośledzenia funkcji samoobsługowych. A przecież, głównym założeniem oddziaływań wychowawczych w stosunku do nieletniego w ramach procesu resocjalizacji jest również jego **socjalizacja**, czyli „ powrót do społeczeństwa” z wykształconymi zasadami moralnymi, właściwym systemem wartości i umiejętnością radzenia sobie i znalezienia własnego miejsca w społeczeństwie.

Mówiąc o programie „ Usamodzielnienie”, stworzonym i realizowanym w Zakładzie Poprawczym dla dziewcząt, należy zaznaczyć, że jest to program który realizowany jest w placówce, w jednej grupie wychowawczej przez cały rok szkolny i obejmuje wychowanki przygotowywane do zwolnienia z Zakładu w ramach art. 90 Upn lub art.86 Upn. Program ten wychodzi naprzeciw potrzebom podopiecznych w zakresie praktycznego zdobywania umiejętności samoobsługowych, poszerzenia ich wiedzy na temat struktur i funkcjonowania państwa oraz przygotowaniu ich do pełnienia właściwych ról społecznych (w tym przypadku żony i matki).

Wdrażany program, jest integralną częścią procesu resocjalizacji realizowanego w placówce. Uznaliśmy jednak, że ten etap wymaga uwypuklenia, rozszerzenia

i specjalnego potraktowania ze względu na właściwą późniejszą readaptację wychowanek w środowisku otwartym.

Przyczyna powstania tego projektu znalazła źródło w zapotrzebowaniu ze strony wychowanek opuszczających placówkę, jak również sygnałów docierających do nas od podopiecznych, które w środowisku rodzinnym zetknęły się z problemami braku umiejętności swobodnego poruszania się w gąszczu przepisów, urzędów i instytucji. Projektując pracę oparliśmy się na własnych doświadczeniach w pracy z grupą wychowawczą, na programach usamodzielnienia opracowanych przez Centra Pomocy Rodzinie oraz aktualnym *Rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie*

Wdrożony program realizowany jest przez wychowawców pracujących w tej samej grupie wychowawczej oraz pracownika socjalnego różnorodnymi metodami poznawczymi takimi jak: wykład, pogadanka, hospitacja.

4.1 CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU.

- 1) Do grupy będą kierowane wychowanki, które w bieżącym roku szkolnym będą typowane do opuszczenia Placówki (III kl. Gimn. II kl. SZ)
- 2) W wyjątkowych sytuacjach, do grupy tej mogą być kierowane wychowanki, których pobyt w placówce nie kończy się w bieżącym roku szkolnym, a przemawiają za tym względy wychowawcze.
- 3) Wychowanki grupy „ Usamodzielnienia”, podlegają codziennej ocenie z zachowania i pracy wg obowiązującego regulaminu.
- 4) Wychowanki są zobowiązane do realizacji powyższego programu, który obligatoryjnie będzie wdrażany w grupie przez okres całego roku szkolnego
- 5) Wychowanki czynnie uczestniczą w planowaniu pracy wychowawczo-resocjalizacyjnej i terapeutycznej w grupie.

CELE:

- 1) Nabycie praktycznych umiejętności, pomocnych w prawidłowym funkcjonowaniu w środowisku otwartym.
 - Zdobyć podstawowych wiadomości z zakresu praw i obowiązków obywatela
 - Przybliżenie zakresu kompetencji instytucji państwowych
 - Zapoznanie ze strukturą państwa
 - Zaznajomienie z systemem bankowości
 - Przybliżenie pojęć: ubezpieczenia i podatków
 - Zaznajomienie z sytuacją na rynku pracy
 - Zdobywanie umiejętności posługiwania się środkami technicznego przekazu
- 2) Wypracowanie realnej oceny swoich umiejętności i predyspozycji.

- 3) Kształtowanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych, poszerzenie wiedzy na temat instytucji wspomagających.
- 4) Wdrażanie do współdziałania z grupami, instytucjami funkcjonującymi w środowisku lokalnym.
- 5) Poznanie podstawowych reguł rządzących komunikacją międzyludzką.
- 6) Przygotowanie do podjęcia świadomej decyzji o przyjęciu na siebie roli matki, żony.

4.2 REALIZACJA PROGRAMU

I. Prawa i obowiązki obywatela

1. Przepisy i uregulowania prawne
 - Konstytucja
 - Kodeks cywilny
 - Kodeks karny
 - Kodeks pracy
2. Instytucje wspomagające
 - Rzecznik Praw Obywatelskich
 - Rzecznik Praw Dziecka
 - Komitet Helsiński
3. Struktura Państwa
 - Prezydent- rola i funkcja w państwie
 - Parlament
 - Sejm
 - Senat
 - Województwo
 - Powiat
 - Gmina

4. Unia Europejska

- Co to jest Unia?
- Przywileje płynące z wstąpienia Polski do Unii
- Rynek pracy
- Waluta

II. Praktyczne nabywanie umiejętności

1. Instytucje opiekuńczo-wspomagające

- Centrum Pomocy Rodzinie- spotkanie z pracownikiem
- Opieka społeczna- wizyta
- Urząd pracy-wizyta

2. Instytucje pozarządowe

- Fundacje
- Stowarzyszenia

3. Finanse

- Bank
 - założenie konta bankowego
 - karta kredytowa
 - czeki
 - lokaty kapitałowe
 - oprocentowanie
 - debet
 - pożyczki
- ZUS
 - odprowadzanie składek
 - II filar
 - III filar
 - świadczenia emerytalne

4. Preliminarz wydatków

- Wynagrodzenie
- Opłaty (czynsz, woda, światło, gaz)
- Jedzenie

- Inne wydatki
5. Praca
- Rozeznanie na rynku pracy
 - kodeks pracy
 - obowiązki i prawa pracownika
 - wypowiedzenie
 - zwolnienie
 - ubezpieczenie
6. Jak szukać pracy
- CV
 - List motywacyjny
 - Podanie, odwołanie
 - Ogłoszenia
 - Znajomi
7. Pomoc instytucjonalna (zakres działania)
- Niebieska linia
 - Pomoc społeczna
 - Monar
8. Znajomość obsługi urządzeń biurowych
- Telefon
 - Faks
 - Xero
 - Komputer

III. Poznanie podstawowych reguł rządzących komunikacją międzyludzką

1. Prezentowanie własnych poglądów w kontaktach z innymi ludźmi
2. Umiejętność prowadzenia konwersacji
- 3.

IV. Przygotowanie do podjęcia świadomej decyzji o przyjęciu na siebie roli matki, żony

1. Zrozumienie znaczenia zawierania związków przedmałżeńskich

2. Nabywanie umiejętności rozpoznawania cech służących zrozumieniu i zgodnemu współżyciu w zawartym związku małżeńskim
3. Poznanie ról pełnionych przez mężczyznę i kobietę w małżeństwie

4.3 SKUTECZNOŚĆ REALIZOWANEGO PROGRAMU

Wyniki Badań ankietowych

Ankiety zostały przeprowadzone w grupie II zakładowej, wdrażającej od września br. szkolnego program „ Usamodzielnienie”.

Grupa dwunastu respondentek, to dziewczęta w wieku 15-20 lat, uczennice klas gimnazjalnych i szkoły zawodowej. Większość z nich posiada minimum roczne opóźnienie szkolne. Ponad 50 % respondentek przebywa w placówce około dwóch lat, cztery podopieczne, w omawianej grupie funkcjonują od niespełna miesiąca

Połowa ankietowanych, w czerwcu bieżącego roku opuści Zakład Poprawczy.

Sytuacja rodzinna respondentek przedstawia się następująco:

- dwie są sierotami
- trzy są wychowywane przez matki
- nad trzema dziewczętami opiekę sprawuje inny członek rodziny (babcia, ciotka)
- cztery posiadają obydwaje rodziców

Trzy ankietowane wychowanki na przestrzeni roku ukończyły dodatkowy kurs doszkalający w zakresie zgodnym ze swoimi zainteresowaniami i zapotrzebowaniem rynku pracy w swoim miejscu zamieszkania.

4.3.1. Analiza odpowiedzi na pytania z ankiety, załącznik nr 1.¹⁴

Ad.1

Wg dziesięciu respondentek, proces usamodzielnienia kojarzy im się z przygotowaniem do opuszczenia zakładu, dwie z badanych określają to pojęcie jako okres dorosłości od ukończenia 18 roku życia. Udzielone odpowiedzi, świadczą o właściwej orientacji ankietowanych w podejmowanej edukacji tematycznej.

¹⁴ Ankieta w załączeniu.

Ad.2

- 58 % badanych słyszała o przepisach prawnych, mówiących o usamodzielnieniu wychowanek opuszczających placówkę.
- 25% przyznaje się do znajomości tychże przepisów.
- 16 % ankietowanych, nie zna przysługujących im praw.

Rozbieżności te wynikają z wyżej opisanej charakterystyki grupy.

Ad.3

- 33% respondentek ujawnia w ankiecie, że nie brało udziału w zajęciach, kursach, pogadankach na temat procesu usamodzielnienia. Są to wychowanki, które weszły do grupy wychowawczej przed miesiącem, a więc w końcowym cyklu założeń programowych tej grupy.
- 33% podaje, że zajęcia w omawianym zakresie były prowadzone przez wychowawców
- 33% przez pracownika socjalnego

Jak dowodzi analiza danych, uwidacznia się ścisła współpraca i uzupełnianie się kadry w edukacji dziewcząt przygotowywanych do opuszczenia placówki.

Ad.4

Odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie, uwidaczniają stosunek badanych do ich funkcjonowania na zewnątrz, potrzeb, oczekiwań i planów przyszłościowych.

- 58% (siedem respondentek), uważa, że zdobyło podstawową wiedzę we wdrażanym programie, przygotowującym je do funkcjonowania w środowisku otwartym.
- 25% (trzy badane określiły), że program jest im potrzebny, choć oczekiwały czegoś więcej (brak skonkretyzowanych oczekiwań).
- 8% ankietowanych, twierdzi, że przekazywaną podczas zajęć wiedzę posiadały już wcześniej
- jedna z badanych uważa, że ów program jest jej zupełnie nie przydatny (nie uzasadnia odpowiedzi).

Ad.5

- 75% ankietowanych dziewcząt udzieliło twierdzącej odpowiedzi.
- 25% wychowanek przyznaje, że nikt z bliskich nie zajmował się rozmowami na ten temat. Wyniki potwierdzają, że wiedza zdobyta przez dziewczęta w placówce, jest utrwalana przez ich opiekunów w rzeczywistości.

Ad.6

Ponad 91 % ankietowanych, przyznaje, że w ramach procesu usamodzielnienia, placówka stwarza możliwość ukończenia dodatkowych kursów zawodowych, doszkalających. Jedna wychowanka udzieliła odpowiedzi, że nie jest zainteresowana taką możliwością.

Fakty te, świadczą o ogromnej dbałości ze strony zakładu o przyszłość swoich podopiecznych. Poszerzaniu perspektyw, stwarzaniu szans i możliwości na dodatkowe kwalifikacje, ułatwiające start w samodzielnym życiu po opuszczeniu placówki.

Ad.7

Odpowiedzi wychowanek na ostatnie pytanie zawarte w ankiecie, ukazują, że podejmowany trud pedagogów, nie jest czasem straconym, a jak wiemy z doświadczeń, przynosi wymierne korzyści i efekty dziewczętom poza murami zakładu. 91% respondentek oceniło wdrażany program „Usamodzielnienie” jako przydatny. Jedna ankietowana była odmiennego zdania.

4.3.2. Podsumowanie

Analizując powyższe ankiety doszliśmy do następujących wniosków:

1. Należy położyć większy nacisk na współpracę pomiędzy wychowawcami realizującymi program a pracownikiem socjalnym.
2. Nawiązać szerszą współpracę z rodzinami podopiecznych, w celu kontynuacji wdrażanego programu w środowisku rodzinnym.

Wyniki ankiety są dla nas, osób wdrażających program „Usamodzielnienie” w pełni satysfakcjonujące. Zdecydowana większość wychowanek objęta tym programem pozytywnie wypowiedziała się na temat jego wdrażania, zdobytych wiadomości, oraz przydatności tych, w przyszłym samodzielnym życiu w środowisku otwartym.

Zdajemy jednak sobie sprawę, że o skuteczności wdrażanego programu decyduje nie wyżej wymieniona ankieta, ale prawidłowe funkcjonowanie wychowanek po opuszczeniu placówki. To jednak, jak wychowanka radzi sobie w środowisku otwartym zależy w znacznej mierze od skuteczności programu resocjalizacji, uwarunkowań środowiskowych i rodzinnych oraz pomocy instytucji wspomagających proces usamodzielnienia. Współgranie tych wszystkich czynników w znacznej mierze powinno ułatwić readaptację społeczną i zakończyć się pełną socjalizacją podopiecznego w środowisku otwartym.

PODSUMOWANIE:

Tematem powyższej pracy było przedstawienie przebiegu procesu usamodzielnienia, wychowanka opuszczającego placówkę resocjalizacyjną., Posłużyłem się przykładem programu „Usamodzielnienie”, opracowanego i wdrażanego w Zakładzie Poprawczym dla dziewcząt w Warszawie-Falenicy.

W poszczególnych rozdziałach pracy zwróciłem uwagę na:

- Cele i założenia Pedagogiki resocjalizacyjnej, przedstawiając jej przedmiot i zakres działania.
- Definicje i przyczyny niedostosowania społecznego i jego konsekwencje
- Etapy oddziaływań resocjalizacyjnych, z uwzględnieniem szczególnego charakteru pracy nad readaptacją społeczną podopiecznego.
- Uregulowania prawne dotyczące procesu usamodzielnienia i zakres kompetencji instytucji państwowych.

Na koniec, przedstawiłem program „Usamodzielnienie”, jego cele i założenia, sposób realizacji oraz ewaluację.

Celem tej pracy, jak i wdrażanego programu jest zwrócenie uwagi na doniosłe znaczenie, jaki niesie za sobą fakt prawidłowego i kompletnego przygotowania podopiecznego do samodzielnego funkcjonowania w środowisku otwartym. Poza oddziaływaniami wychowawczymi mającymi na celu zmianę systemu wartości oraz wykształceniu prawidłowych postaw społecznych, istnieje potrzeba „wyposażenia” wychowanka w praktyczne umiejętności, które pozwolą mu na odnalezienie się w nowej dla niego rzeczywistości. Długi pobyt w placówce, sprzyja kształtowaniu postawy konsumpcyjnej i roszczeniowej, przeniesienie tych postaw do środowiska otwartego może być w konsekwencji przyczyną powrotu do patologii.

Brak systemowych rozwiązań problemu readaptacji społecznej, wymusza na placówkach resocjalizacyjnych położenie większego nacisku na kształtowanie samodzielności wychowanka. Współczesne zmiany gospodarcze w kraju, nie ułatwiają „wejścia w dorosłość”, wychowankom placówek.,

choćby ze względu na wykształcenie oraz częsty brak wsparcia ze strony rodziny.

Z tego powodu proces usamodzielnienia powinien być znaczącym etapem zamykającym oddziaływania wychowawcze podejmowane w placówce.

Ireneusz Stawiński

BIBLIOGRAFIA:

1. Cz. Czapów, S. Jedlewski: Pedagogika resocjalizacyjna, 1971r.
2. L. Pytka: Pedagogika resocjalizacyjna. 2001r.
3. O. Lipkowski: Pedagogika Specjalna. Zarys PIPS 1981r.
4. S. Górski: Metodyka resocjalizacyjna, 1985r.
5. O. Lipkowski: Resocjalizacja, 1980 r.
6. O. Lipkowski: Wychowanie dzieci społecznie niedostosowanych, 1966 r.
7. O. Lipkowski: Dziecko społecznie niedostosowane i jego resocjalizacja, 1971 r.